

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ GIÁO DỤC, Ý NGHĨA VƯỢT TẦM THỜI ĐẠI

Người viết: Phan Thị Hiền
Khoa Nhà nước và pháp luật

Chủ tịch Hồ Chí Minh, vị lãnh tụ của dân tộc Việt Nam, danh nhân văn hóa thế giới đồng thời là nhà giáo dục vĩ đại của cách mạng nước nhà. Người vạch đường, chỉ lối, người tổ chức, lãnh đạo, cổ vũ nhân dân ta làm nên thắng lợi giành lấy độc lập dân tộc và thống nhất nước nhà. Người đã thức thâu đêm bên những trang giáo án, Người trực tiếp giảng dạy, đào tạo nên bao thế hệ cán bộ cho cách mạng Việt Nam.

Từ thầy giáo dạy chữ cho trẻ em tiểu học ở trường Dục Thanh, Phan Thiết đến đồng chí Vương tại lớp Huấn luyện Chính trị cho những hạt giống đỏ của cách mạng Việt Nam những năm 1927- 1928 tại Quảng Châu, Trung Quốc. Hay lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc tại các lớp huấn luyện cán bộ Việt Minh trên biên giới Việt Trung, Cao Bằng cho đến các lớp học tập, nghiên cứu lý luận cho cán bộ trung cấp, cao cấp của Đảng...Người đều là hiện thân của một người thầy tận tâm, tận lực, luôn cần mẫn vun trồng thế hệ tương lai của nước nhà. Trong quá trình đó, những tư tưởng của Người về một nền giáo dục toàn diện được hình thành.

Chủ tịch Hồ Chí Minh khi nói chuyện với giáo viên cấp 2, 3 toàn Miền Bắc đã đúc kết:

“Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây
Vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”¹

Sự nghiệp giáo dục là một sự nghiệp lâu dài, muốn gặt hái thành công không chỉ ngày một, ngày hai mà nó là một quá trình dài cả trăm năm, vun trồng, nuôi dưỡng. Để đạt hiệu quả giáo dục cao, theo Chủ tịch Hồ Chí Minh qua trình giáo dục trước hết phải phù hợp với yêu cầu của lịch sử, tình hình thực tế của nước nhà trong từng thời kỳ cách mạng. Người yêu cầu phải sửa đổi triệt để nội dung, chương trình sách giáo khoa cho phù hợp với kháng chiến, kiến quốc trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp; phù hợp với nhiệm vụ khôi phục kinh tế, củng cố quốc phòng, xây dựng chủ nghĩa xã hội và đấu tranh thống nhất đất nước trong thời kỳ kháng chiến chống Mỹ. Đặc biệt

¹ HCM toàn tập, T9, tr.222

người nhắc nhở “phải chú trọng dạy đạo đức công dân”, phải làm sao cho “nhà trường gắn liền với thực tế của nước nhà, với đời sống của nhân dân” “phải ra sức tẩy sạch ảnh hưởng của giáo dục nô dịch còn sót lại: học để lấy bằng cấp, dạy theo lối nhồi sọ”². Trên cơ sở đó, Người đã đề ra ba phương châm cho nền giáo dục mới: “Học đi đôi với hành, lý luận gắn với thực tiễn, giáo dục nhà trường kết hợp với giáo dục gia đình và xã hội”

Đề đặt các mục tiêu trên, Chủ tịch Hồ Chí Minh chủ trương xây dựng một nền giáo dục toàn diện: “Trong việc giáo dục và học tập phải chú trọng các mặt: đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa, văn hóa, khoa học kỹ thuật, lao động và sản xuất”³. Trong nội dung giáo dục toàn diện đó, Người thường nhấn mạnh trước hết đến lý tưởng xã hội chủ nghĩa và đạo đức cách mạng, tuy nhiên không vì vậy mà coi nhẹ việc học tập văn hóa, khoa học – kỹ thuật. Người thường nói: “Muốn xây dựng chủ nghĩa xã hội phải có học thức”.

Theo quan niệm của Hồ Chí Minh học là để “hành”, học để làm việc, học để làm người. Ngày xưa học để kiếm lấy mảnh bằng làm quan, ngày nay học để làm việc, để phụng sự nhân dân, học để ngày càng tự hoàn thiện bản thân mình. Người yêu cầu: Học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời. Suốt đời phải gắn lý luận với công tác thực tế. Không ai có thể tự cho là mình đã biết hết rồi, biết đủ rồi”. Bản thân Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nói: “Tôi năm nay đã 71 tuổi, ngày nào cũng phải học... Công việc cứ tiến mãi, không học thì không theo kịp, công việc nó sẽ gạt mình lại phía sau”⁴. Người nhắc lại lời nói của Lê nin: “Học, học nữa, học mãi”. Còn sống là còn phải học, học suốt đời.

Những quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về nội dung, phương pháp, cách thức giáo dục cho đến nay vẫn là những vấn đề cấp thiết đối với nền giáo dục của nước nhà hiện nay. Đã có một thời kỳ nền giáo dục của chúng ta chỉ thiên về đào tạo ra những người thầy mà không coi trọng đào tạo đội ngũ công nhân kỹ thuật lành nghề, có tay nghề có kỹ thuật cao. Dẫn đến một tình trạng đau lòng “thừa thầy thiếu

² HCM toàn tập, T8, tr.80

³ HCM toàn tập, T10, tr.190

⁴ HCM toàn tập, T10, tr.465

thợ”. Một số lượng lớn sinh viên được đào tạo bài bản ở các trường đại học, cao đẳng ra trường không có việc làm hoặc chuyển qua các ngành nghề không được đào tạo, buộc phải học lại, đào tạo lại điều này gây ra sự lãng phí vô cùng to lớn cả về tiền của, thời gian, nhân tài, nhân lực của quốc gia cũng như làm giảm lòng tin, sự nhiệt huyết của tuổi trẻ. Đây là một nguyên nhân rất hạn chế sự phát triển đất nước. Trong khi đó, quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước đang rất cần nhiều sự đóng góp của những người thợ, những công nhân lành nghề, có tay nghề kỹ thuật cao. Chúng ta thấm mãi lời dạy của Chủ tịch Hồ Chí Minh giáo dục phải phù hợp với yêu cầu, hoàn cảnh của đất nước, phù hợp với xu thế hội nhập của thế giới. Học phải đi đôi với hành, lý luận phải gắn liền với thực tiễn.

Trong xu thế toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, Việt Nam là một quốc gia hội nhập từ rất sớm. Chúng ta không chỉ đạt được những bước tiến lớn về sự phát triển kinh tế, khoa học kỹ thuật, du nhập những luồng văn hóa mới mà bên cạnh đó chúng ta cũng bị tác động tiêu cực từ văn hóa phương Tây, đặc biệt là lối sống thực dụng, hững hờ, vô cảm, chạy theo đồng tiền... làm xói mòn đạo đức, nhân phẩm của một bộ phận không nhỏ nhân dân ta. Đặc biệt là tầng lớp thanh thiếu niên. Một bộ phận phụ huynh vì lo cơm áo gạo tiền mà bỏ mặc sự giáo dục con cái cho nhà trường. Trong nhà trường việc giáo dục khoa học, kỹ thuật được đề cao mà đôi lúc quên mất tầm quan trọng của giáo dục văn hóa, đạo đức. Chính những điều này đã tạo nên một thể hệ chưa toàn diện, một lỗ hổng trong việc giáo dục, mà hậu quả xảy ra hiện nay chúng ta đã bắt đầu nhận ra. Đó là tình trạng sống thiếu lý tưởng, quên đi cội nguồn, truyền thống của một bộ phận thanh thiếu niên... Một lần nữa chúng ta lại thấy những tư tưởng về một nền giáo dục toàn diện của Chủ tịch Hồ Chí Minh vẫn luôn mang tính thời đại, có ý nghĩa xuyên suốt. Giáo dục phải kết hợp tốt cả ba nhân tố: Giáo dục nhà trường, giáo dục gia đình và giáo dục xã hội. Bên cạnh đào tạo khoa học kỹ thuật phải chú trọng giáo dục đạo đức, nhân cách. Phải đề cao triết lý “Tiên học lễ, hậu học văn”. Có như vậy mới có thể đào tạo ra một thế hệ tương lai vừa hồng, vừa chuyên đáp ứng yêu cầu của sự phát triển không ngừng.